

IZDAVAČI:

RCEL

www.rcel.rs

office@rcel.rs

VP

www.vp.rs

info@vp.rs

AUTORI

Danilo Radičević

Jelena Plamenac

Danica Janković

RECENZENT

Prof dr. Mirjana Drenovak-Ivanović

© RCEL 2022

Ovaj dokument su pripremili stručni tim RCEL-a i stručni tim VP-a. Korišćenje, kopiranje i distribucija sadržaja ovog dokumenta dozvoljena je isključivo u neprofitne svrhe i uz odgovarajuće naznačenje imena, odnosno priznavanje autorskih prava RCEL-a i VP-a. U izradi dokumenta korišćeni su javno dostupni materijali, kao i podaci dobijeni kroz konsultacije sa relevantnim akterima. Učinjeni su svi naponi kako bi se osigurala pouzdanost, tačnost i ažurnost informacija iznetih u ovom dokumentu. RCEL i VP ne prihvataju bilo kakav oblik odgovornosti za eventualne greške sadržane u dokumentu ili nastalu štetu, finansijsku ili bilo koju drugu, proisteklu iz ili u vezi sa korišćenjem ovog dokumenta.

Sadržaj

Uvod	3
Šta je kupac-proizvođač?	4
Normativni okvir EU	5
Domaći normativni okvir	7
Ko je organ nadležan u postupku?	8
Postupak sticanja statusa kupca-proizvođača	9
Uvod	9
Instalisana proizvodnja od 10,8 KW do 50 KW	10
„Mala građevinska dozvola“	10
Separat o priključenju proizvodnog objekta krajnjeg kupca	11
Izgradnja proizvodnog objekta	11
Kada je kupac-proizvođač već priključen na distributivnu mrežu, a priključuje se na prenosnu mrežu	13
Instalisana proizvodnja do 10,8 KW	13
Instalisana proizvodnja preko 50 KW	14
Izazovi u praksi	15
Različito tumačenje osnovice PDV-a i akciza Ministarstva finansija i Ministarstva energetike	15
Primeri dobre prakse	17
Zaključak	18

Uvod

Jedan od najvažnijih globalnih izazova sa kojima se građani suočavaju poslednjih nekoliko decenija jesu klimatske promene i zagađenje životne sredine. Prema podacima Evropske agencije za zaštitu životne sredine (dalje: EEA) ¹, korišćenje energije ima udeo od 91% u ukupnoj emisiji gasova sa efektom staklene bašte, zbog čega se klimatske promene uvek povezuju sa proizvodnjom energije, i nužnošću umanjavanja upotrebe fosilnih goriva.

Energetska kriza koja je usledila nakon početka rata u Ukrajini dodatno je naglasila potrebu napuštanja upotrebe fosilnih goriva i dekarbonizacije u proizvodnji energije. Planom prevazilaženja energetske krize RePowerEU, EU ostaje pri istoj strategiji koju je postavila Green Deal-om i Zelenom agendom, koja uključuje postupno masovno zamenjivanje fosilnih goriva obnovljivim izvorima energije.

Obnovljivi izvori energije (dalje: OIE) su oni izvori energije koji se obnavljaju u vremenskom okviru koji ljudi mogu da dožive i iskoriste i uključuju izvore kao što su sunčeva svetlost, vetar, kretanje vode i geotermalna toplota. Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije definiše ih kao „nefosilne izvore energije kao što su: vodotokovi, biomasa, vetar, sunce, obnovljivi vodonik, biogas, deponijski gas, gas iz pogona za preradu kanalizacionih voda, izvori geotermalne energije i drugi obnovljivi izvori energije.“ (član 4, stav 1, tačka 29.).

¹ EEA, 2020, 'Cross-border cooperation on renewable energy', EEA Briefing No 23/2020, European Environment Agency (<https://www.eea.europa.eu/publications/cross-border-cooperation-on-renewable-energy>)

U susret zimi, u jeku energetske krize, masovna proizvodnja energije iz obnovljivih izvora energije, kao i demokratizacija proizvodnje energije predstavljaju veliku šansu za prevazilaženje krize i svođenje uvoza struje na minimum. Postepeno smanjivanje upotrebe fosilnih goriva nužno je u kontekstu klimatske krize i napora koje EU ulaže u redukovanje emisija ugljen-dioksida do 2050. godine.

U prilog tome govori i tendencija povećanja proizvodnje energije od sunca, te je ove godine u EU od ukupne proizvodnje energije, čak 12% proizvodnja solarne energije. Rekorde kada je u pitanju proizvodnja solarne energije oborilo je 18 od 27 zemalja EU. Poljska je u poslednje četiri godine povećala proizvodnju za čak 26 puta. Najveći udeo solarne energije u ukupnom zbiru imaju Holandija (22,7%), Nemačka (19,3%) i Španija (16,7%).²

U skladu sa navedenim, Republika Srbija usklađuje svoje zakonodavstvo u oblasti energetike sa standardima EU i potrebama olakšavanja i promocije ulaganja u obnovljive izvore energije, kroz brojne podsticaje koji su usmereni na proizvođače energije iz OIE, a između ostalog i kroz omogućavanje potrošačima električne energije da dobiju status „proizvođača“, ili „proizvođača-potrošača“, o čemu će biti više reči u daljem tekstu. U nameri da približimo postupak sticanja statusa kupca-proizvođača svima koji bi se potencijalno odlučili za ulaganje u ovakav projekat, kao i svima koji traže da se informišu o ovom postupku, polazimo od definisanja kupca-proizvođača, zatim dajemo opis postupka sticanja statusa kupca-proizvođača, da bi na kraju bili predstavljeni izazovi u praksi i primeri dobre prakse.

² <https://ember-climate.org/insights/research/record-solar-summer-in-europe-saves-billions-in-gas-imports/>

Šta je kupac-proizvođač?

Evropska agencija za zaštitu životne sredine prozjumer obnoljivih izvora energije definiše kao entitete - pojedinačne ljude, kolektive, domaćinstva, mala i srednja preduzeća, škole, bolnice, itd. - koji su aktivni u energetsom sistemu na različite načine, na primer: i potrošnjom i proizvodnjom ili samo proizvodnjom energije ili toplote zasnovane na obnovljivim izvorima energije, uz nuđenje energetske usluge kao što su: fleksibilnost potražnje ili skladištenje, uključenje u energetska zajednica ili posjedovanje i upravljanje mrežnom infrastrukturom. Ova definicija potrošačkih projekata takođe uključuje slučajeve virtuelnih transfera, finansijskih ulaganja - čak i u postrojenja koja se nalaze daleko od nečijeg doma - kao doprinos proizvodnji iz OIE. Ova definicija ima za cilj da obuhvati širok spektar projekata i inicijativa OIE sa velikim stepenom učešća građana.³

Koncept prozjumer deo je šire ideje demokratizacije energije, koja podrazumeva insistiranje na učešću građana i demokratije u energetske tranziciji.

Demokratizacija proizvodnje električne energije, i konkretno podsticanje individualnih potrošača na proizvodnju električne energije može imati brojne benefite na više planova – ekonomskom, ekološkom, socijalnom. Prenošenje mogućnosti upravljanja resursima sa centralnog sistema na komunalne zajednice i domaćinstva samo po sebi može biti skuplje zbog visine sredstava koje se ulažu u ovakve projekte, ali u trenutnim krizama cene energenata omogućava brzu primenu i adaptaciju na postojeću krizu.

Pored toga, ubrzan razvoj OIE povećava ubrzanje kretanja ka klimatskoj neutralnosti. Ubrzan razvoj ovakvih projekata uslovljen je politikom države

³ European Environmental Agency, Energy prosumers in Europe, Citizen participation in the energy transition <https://www.eea.europa.eu/publications/the-role-of-prosumers-of>
⁴ European Environmental Agency, Energy prosumers in Europe, Citizen participation in the energy transition <https://www.eea.europa.eu/publications/the-role-of-prosumers-of>

i zakonodavnim okvirom koji država postavlja. Da bi se privreda podstakla na ulaganje u OIE, potrebno je omogućiti profitabilnu, efikasnu i pouzdanu proizvodnju električne energije, uz minimalizaciju korišćenja one zastarele i zagađujuće.

Prozjumeri predstavljaju domaćinstva, stambene zajednice, privredne subjekte, i sve druge aktivne učesnike u energetsom sistemu, kojima proizvodnja energije nije primarna delatnost. U mnogim slučajevima to znači da oni proizvode sopstvenu energiju ili toplotu iz OIE za sopstvenu potrošnju ili su deo energetske zajednice koja proizvodi energiju.⁴

ZOIE definiše pojam „kupca-proizvođača“:

„Kupac-proizvođač je krajnji kupac koji je na unutrašnje instalacije priključio sopstveni objekat za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije, pri čemu se proizvedena električna energija koristi za snabdevanje sopstvene potrošnje, a višak proizvedene električne energije isporučuje u prenosni sistem, distributivni sistem, odnosno zatvoreni distributivni sistem“⁵

U Srbiji je trenutno registrovano preko 380⁶ fizičkih i pravnih lica u registru kupaca-proizvođača, a ukupna instalisana snaga kojom raspolazu kupci-proizvođači iznosi preko 5 MW.

Projekat kupaca-proizvođača jedan je od najvažnijih projekata za povećanje energetske stabilnosti i nezavisnosti države. Što više građana i privrede postanu kupci-proizvođači, manji je pritisak na proizvodnju električne energije JP EPS, pada nivo potrebe za uvozom te količine električne energije, i smanjuje se zagađenje, što je posebno značajno u kontekstu klimatske i energetske krize.

⁵ Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije, Sl. Glasnik br. 40/2021, čl. 4. st. 1. tač. 23.
⁶ na dan 24.10.2022, preuzeto sa sajta <https://elektrodistribucija.rs/>

Normativni okvir EU

Kao država koja je u postupku priključenja EU i zemlja potpisnica ugovora o osnovanju Energetske Zajednice, Republika Srbija prati regulatorni okvir EU u oblastima zaštite životne sredine i energetike.

Po pristupanju Pariskom sporazumu, EU se odlučila za postavljanje još ambicioznijeg cilja od onog iz Pariskog sporazuma, i obavezala se da će postići klimatsku neutralnost do 2050. godine. Strategija koju EU koristi da bi postigla ovaj cilj je EU Green Deal ⁷, uz regulatorni paket čiji je zadatak da ovu strategiju implementira u pojedinačna zakonodavstva - „Fit for 55“⁸. Osim toga, EU je donela i Klimatski zakon ⁹ čiji je cilj da umanjí nivo antropogenih emisija gasova sa efektom staklene bašte na nivou EU.

Najvažniji zadatak koji EU ima pred sobom na ovom polju je postepeno ukidanje fosilnih goriva kao energenata i zamena istih OIE. Prema dosadašnjem kretanju i projekcijama EEA, zaključuje se da EU neće dostići klimatsku neutralnost do 2050, već će emisije gasova sa efektom staklene bašte biti umanjene za 54%.¹⁰ Iz ovog razloga, izuzetno je značajno dodatno ubrzati i pospešiti razvoj elektrana koje koriste OIE.

Solarna strategija EU predviđa udvostručenje solarnog fotonaponskog kapaciteta do 2025. i instaliranje 600GW do 2030 i integrisanje solarnih elektrana u lokalne grejne sisteme

—
54%

Biće umanjene emisije gasova sa efektom staklene bašte u EU

⁷ European Green Deal, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

⁸ Fit for 55, Plan for a Green Transition <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>

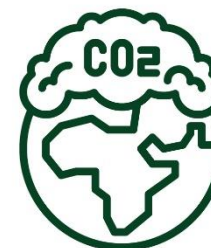
⁹ European Climate Law, https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-green-deal/european-climate-law_en

¹⁰ European Environment Agency, Member States' greenhouse gas (GHG) emission projections, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/greenhouse-gas-emission-projections-for-8>

Nakon početka rata u Ukrajini i početka energetske krize, EU je donela strategiju za prevazilaženje energetske krize „RePowerEU“¹¹, koja, između ostalog, podstiče ubrzano razvijanje obnovljivih izvora energije kroz razvijanje solarne strategije, putem formiranja Solarne strategije EU za udvostručenje solarnog fotonaponskog kapaciteta do 2025. i instaliranje 600GW do 2030, integrisanja solarnih elektrana u lokalne grejne sisteme, „Solar Rooftop“ inicijative, olakšanog dobijanja dozvola za projekte obnovljivih izvora energije, itd.

Još jedan od faktora koji čine ulaganje u obnovljive izvore energije primamljivim je i sistem trgovine emisijama ugljen dioksida (ETS).¹² Ovaj sistem pokazao se kao izuzetno delotvoran, kao podsticaj privrednicima da ulažu u tehnologije koje će smanjiti emisije ugljen dioksida, uz minimizaciju ili potpuno odstranjivanje „prljavih“ tehnologija.

S druge strane, primećuje se da cene ugljen-dioksida nisu bile stabilne ni pre početka rata u Ukrajini. Vrtoglavi rast (ili pad) cena ugljen-dioksida za samo nekoliko meseci može destabilizovati industriju. Prekomerna volatilnost donosi dodatnu neizvesnost, što otežava donošenje odluka o investiranju. Iz ove perspektive, postepeno i predvidljivo povećanje cene ugljenika u EU dugoročno će bolje funkcionisati za EU. U ovoj situaciji, kompanije bi bile više podstaknute da ulažu u dugoročna ulaganja u održiva rešenja, kakva su OIE.¹³ Uz to, način na koji se formiraju cene električne energije na tržištu (ukoliko nema intervencija) pogoduje proizvođačima iz OIE, pogotovo u kontekstu vrtoglavog porasta cene fosilnih goriva.

Sistem trgovine emisijama EU (EU ETS) funkcioniše po principu 'cap and trade'. 'Cap', ili ograničenje, predstavlja ukupnu količinu određenih gasova sa efektom staklene bašte koja može biti emitovana od strane fabrika, elektrana i drugih postrojenja u okviru sistema. Vrednost "cap" se tokom vremena smanjuje što vodi i smanjenju emisija. U okviru "cap"-a, kompanije dobijaju ili kupuju emisijske jedinice sa kojima mogu da trguju među sobom shodno potrebama. Takođe, u mogućnosti su da na međunarodnom tržištu kupe ograničeni broj kredita koji proističu iz projekata koji doprinose smanjenju emisija širom sveta.

¹¹ REPowerEU: A plan to rapidly reduce dependence on Russian fossil fuels and fast forward the green transition , https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3131

¹² EU Emissions Trading System, https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en

¹³ High EU Carbon Prices Are Structural, and Inaction Is Not an Option , <https://economics.rabobank.com/publications/2022/march/high-eu-carbon-prices-are-structural-inaction-no-option/>

Domaći normativni okvir

Pariskim sporazumom iz 2015. godine uspostavljeni su ciljevi za 2030. godinu u pogledu korišćenja OIE, energetske efikasnosti i smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte. Prateći ciljeve i ambicije EU, Energetska zajednica donela je Preporuku o pripremi i razvoju integrisanih nacionalnih energetske i klimatskih planova (Recommendation of the Ministerial Council of the Energy Community (2018/1/MC-EnC)).

Kako je Republika Srbija država članica Energetske zajednice i potpisnica Zelene agende za Zapadni Balkan, u obavezi je da pripremi Integrisan nacionalni energetski i klimatski plan (INKP) za period od 2021. do 2030. godine.

Integrisani nacionalni energetski i klimatski planovi, kao krovne strategije u oblasti energetike i klimatskih promena, u skladu sa Uputstvom Energetske Zajednice, između ostalog, treba da sadrže sledeće elemente: 1) pregled trenutne situacije; 2) ciljeve, politike i mere za pet dimenzija Energetske unije; 3) integrisane projekcije i indikatore uključujući referentne scenarije i scenarije politika koji procenjuju relevantne uticaje politika i predloženih mera, 4) izveštavanje o sprovođenju nacionalnih planova i sl.

INKP bi trebalo da pruži prikaz postojećeg stanja u Republici Srbiji, ključnih politika i odgovarajućih mera za sagledavanje pet dimenzija Uredbe (EU) 2018/1999 o upravljanju Energetske unije i delovanjem u području klime:

- Dekarbonizacija (emisije gasova sa efektom staklene bašte i obnovljiva energija),
- Energetska efikasnost,
- Energetska sigurnost,
- Unutrašnje energetske tržište, i
- Istraživanje, inovacije i konkurentnost

Republika Srbija trenutno je u procesu izrade Integrisanog nacionalnog energetske i klimatske plana za period od 2021. do 2030. godine uključujući perspektivu do 2050. godine. Postojeća struktura energetske sektora Republike Srbije zahteva ozbiljne promene, uređenja i investicije, kako bi bila usklađena sa evropskom politikom u ovoj oblasti. INKP će definisati scenario i utvrditi ciljeve u oblasti energetske efikasnosti i OIE. S tim u vezi, ovakav nacionalni plan biće garant vođenja politike povećanja OIE u proizvodnji električne energije, u cilju smanjenja uvozne zavisnosti Srbije.

Republika Srbija stremi usklađivanju zakonodavnog okvira u oblasti energetike sa ciljevima definisanim Pariskim sporazumom, kao i usklađivanju svog zakonodavstva sa regulativom EU i Energetske zajednice.

U cilju sistemskog zaokruživanja zakonskog okvira u oblasti korišćenja obnovljivih izvora energije, u aprilu mesecu prošle godine Narodna skupština Republike Srbije usvojila je Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije (dalje: ZOIE) i Zakon o energetici (dalje: ZOE).

U skladu sa navedenim, verujemo da će Srbija prepoznati želju kompanija za energetske nezavisnošću i doprinosu razvoja i povećanja obnovljivih izvora energije, te da će u narednom periodu opredeliti sredstva iz budžeta u cilju subvencionisanja srednjih i velikih pravnih lica u kupovini solarnih panela.

Zakon o energetici (ZOE) postavlja ciljeve energetske politike i način njenog ostvarivanja, među kojima je i ostvarivanje uslova za ubrzani razvoj obnovljivih izvora energije.

Zakonom o korišćenju obnovljivih izvora energije – ZOIE uređuje se korišćenje energije iz obnovljivih izvora, i predviđa se niz podsticaja proizvođačima energije iz obnovljivih izvora energije.

Uredba o kriterijumima, uslovima i načinu obračuna potraživanja i obaveza između kupaca-proizvođača i snabdevača (dalje: Uredba) posebno je relevantna za temu koju ovde obrađujemo, kako se njom propisuju kriterijumi, uslovi i način obračuna potraživanja i obaveza između kupca – proizvođača i snabdevača.

Ko je organ nadležan u postupku?

Elektrodistribucija Srbije (dalje: EDS), kao preduzeće odvojeno od Elektroprivrede Srbije (dalje: EPS), zadužena je za upravljanje i održavanje distributivnog sistema u Srbiji. Odvajanje ova dva entiteta predstavlja odvajanje delatnosti distribucije električne energije od proizvodnje i snabdevanja, koje kontroliše EPS.

Ova dva preduzeća odvojena su sa idejom da operator distributivnog sistema bude nezavisna kompanija koja će omogućiti ravnopravnost svih zainteresovanim snabdevačima, i privatnim firmama koji posluju na tržištu u Srbiji i EPS-u, u pogledu snabdevanja kupaca. Uprkos tome, u našem radu govorićemo o EPS-u kao generičnom pojmu, koji obuhvata i Elektrodistribuciju Srbije.

Zakonom o korišćenju obnovljivih izvora energije – ZOIE uređuje se korišćenje energije iz obnovljivih izvora, i predviđa se niz podsticaja proizvođačima energije iz obnovljivih izvora energije.

Postupak sticanja statusa kupca-proizvođača

Uvod

Postupak instaliranja solarnih panela i sticanja statusa kupca-proizvođača predstavlja spoj postupka koji se vodi radi dobijanja rešenja propisanog Zakonom o planiranju i izgradnji (dalje: ZPI) i postupka koji propisuju Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije i Uredba o kriterijumima, uslovima i načinu obračuna potraživanja i obaveza između kupaca-proizvođača i snabdevača.

U odnosu na postupke koji su se vodili pre Uredbe, postupak sticanja statusa kupca-proizvođača je značajno pojednostavljen, i umesto nekadašnjih 6 meseci traje oko mesec dana.

ZOIE definiše da je kupac-proizvođač krajnji kupac koji je na unutrašnje instalacije priključio sopstveni objekat za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije, pri čemu se proizvedena električna energija koristi za snabdevanje sopstvene potrošnje, a višak proizvedene električne energije isporučuje u prenosni sistem, distributivni sistem, odnosno zatvoreni distributivni sistem.

Postupak sticanja statusa kupca-proizvođača počinje postupcima vezanim za izgradnju proizvodnog objekta koji koristi obnovljive izvore energije, koji služi za proizvodnju električne energije za potrebe prozjumeru, dok se višak proizvedene energije isporučuje u prenosni, distributivni ili zatvoreni

Koja je praktična razlika između prenosnog i distributivnog sistema?

Elektroenergetski sistem (EES) je složeni, dinamički sistem velikih dimenzija, čija je prevashodna funkcija da sigurno, pouzdano i ekonomično snabdeva potrošače sa dovoljnim količinama električne energije. U okviru EES funkcionišu Prenosna mreža, Distributivna mreža i Zatvoreni distributivni sistem.

- Prenosna mreža je mreža najvišeg napona kojom rukovodi Elektromreža Srbije (EMS). U praksi ovakva mreža se koristi za prenos električne energije na velikim distancama (snaga veća od 10 MW).
- Distributivna mreža služi za distribuciju električne energije (naponi od 10, 20 i 35 kV) i njima upravlja EDS. U Republici Srbiji distributivne elektrane se u 99% slučajeva implementiraju na distributivnu mrežu.
- Zatvoreni distributivni sistem: sistem preko koga se distribuira električna energija na geografski ograničenoj industrijskoj zoni, trgovačkoj zoni i zoni zajedničkih usluga, ukoliko je poslovanje ili proizvodni proces korisnika tog sistema iz specifičnih i sigurnosnih razloga povezan i ukoliko se električna energija prvenstveno distribuira vlasniku ili operatoru sistema, njihovim povezanim preduzećima i drugim korisnicima sistema.

Kako je prenosna mreža izuzetno visokog napona, u najvećem broju slučajeva će se prozjumeri priključivati na distributivnu mrežu, ili zatvoreni distributivni sistem.

distributivni sistem. U ovoj fazi potrebno je pribaviti odobrenje za izvođenje radova propisano članom 145. ZPI (osim za proizvodne objekte snage manje od 10 KW).

Potom se merno mesto prilagođava dvosmernom kretanju struje, u skladu sa propisima. Radi obezbeđenja sigurnosti mreže i samog proizvođača, potrebno je pribaviti izjave izvođača radova sa potvrdom odgovornog izvođača radova da su uređaji, instalacije i merno mesto ispravni i izvedeni u skladu sa propisima i standardima.

Da bi krajnji kupac električne energije stekao status kupca-proizvođača po priključenju proizvodnog objekta na svoju unutrašnju instalaciju, potrebno je da proizvodni objekat ispunjava sve tehničke i bezbednosne zahteve u skladu sa pravilima o radu nadležnog operatora - EPS-a, da je instalisana snaga proizvodnog objekta manja od odobrene snage priključka objekta, nakon čega kupac-proizvođač podnosi zahtev za zaključenje ugovora sa EPS-om, i zaključuje ugovor o snabdevanju sa neto merenjem ili neto obračunom (u zavisnosti od toga da li je domaćinstvo ili ne)

Po potpisivanju ugovora, prozumer se priključuje na elektroenergetsku mrežu i upisuje u Registar kupaca-proizvođača, čime stiče status kupca-proizvođača.

U zavisnosti od instalisane proizvodne snage fotonaponskih modula, od toga da li se predaje električna energija u sistem ili se proizvodi isključivo za sopstvene potrebe, postoje različiti uslovi koji treba da se ispune u cilju upisa u Registar kupaca-proizvođača koji vodi EPS.

S tim u vezi neophodno je napraviti distinkciju između sticanja statusa prozumerera po pojednostavljenoj proceduri – kod proizvodne snage do 10,8 KW, onda kada su instalisane proizvodne snage fotonaponskih modula veće, i kreću se u rasponu od 10,8 KW do 50 KW, kao i u slučajevima kada je instalisana snaga preko 50 KW.

Instalisana proizvodnja od 10,8 KW do 50 KW

Uredba o kriterijumima, uslovima i načinu obračuna potraživanja i obaveza između kupca - proizvođača i snabdevača razlikuje dve vrste kupaca-proizvođača – domaćinstva i stambene zajednice sa jedne strane, i kupce-proizvođače koji nisu stambene zajednice. Za privredna društva relevantna su pravila postupka koja se odnose na kupce-proizvođače koji nisu stambene zajednice. Kada je reč o odredbama ZPI koje su relevantne za ovaj projekat, ističemo da za izgradnju proizvodnih objekata snage između 10,8 KW i 50 KW nije potrebno izdavanje građevinske dozvole, pa o tome sledi više reči u nastavku.

„Mala građevinska dozvola“

Svaki projekat izgradnje započinje koracima propisanim Zakonom o planiranju i izgradnji i Pravilnikom o postupku sprovođenja objedinjene procedure elektronskim putem. U okviru ovih procedura umetnute su i obaveze koje se tiču priključivanja na elektroenergetsku mrežu.

Pravilnikom o posebnoj vrsti objekata i posebnoj vrsti radova za koje nije potrebno pribavljati akt nadležnog organa, kao i o vrsti objekata koji se grade, odnosno vrsti radova koji se izvode, na osnovu rešenja o odobrenju za izvođenje radova, kao i obimu i sadržaju i kontroli tehničke dokumentacije koja se prilaže uz zahtev i postupku koji nadležni organ sprovodi (dalje: **Pravilnik o posebnoj vrsti objekata i posebnoj vrsti radova za koje nije potrebno pribavljati akt nadležnog organa**), članom 2, predviđeno je izuzimanje iz obaveze pribavljanja građevinske dozvole postrojenja instalisane snage do 50 kW za proizvodnju energije iz energije sunca za potrebe krajnjeg kupca koji stiče status kupca - proizvođača u skladu sa propisima kojima se uređuje korišćenje obnovljivih izvora energije.

Umesto toga, za građenje ovih objekata izdaje se **odobrenje za izvođenje radova** propisano članom 145. ZPI. Nakon izdavanja rešenja o odobrenju radova iz člana 145. ZPI, investitor podnosi **prijavu radova** kroz CIS, organu koji je izdao rešenje, pre početka izvođenja radova.

Separat o priključenju proizvodnog objekta krajnjeg kupca

U slučajevima kada se izrađuje solarna elektrana snage fotonaponskih modula od 10,8 KW do 50KW, postupak sticanja statusa kupca-proizvođača započinje podnošenjem zahteva za izdavanje **separata o priključenju proizvodnog objekta krajnjeg kupca** (dalje: **Separat**), uz dostavljanje Idejnog rešenja Elektro distribuciji Srbije.¹⁴ Idejno rešenje je prikaz planirane koncepcije objekta, sa obaveznim prikazom i navođenjem samo onih podataka koji su neophodni za utvrđivanje lokacijskih uslova, odnosno podataka koji su neophodni za utvrđivanje usklađenosti sa planskim dokumentom i utvrđivanje uslova za projektovanje i priključenje.¹⁵

Po podnošenju zahteva za Separat krajnji kupac izrađuje idejni projekat. Idejni projekat je projekat, odnosno skup međusobno usaglašenih projekata kojima se određuju: namena, položaj, oblik, kapacitet, tehničko-tehnološke i funkcionalne karakteristike i izgled objekta, opisuju radovi i dokazuje ispunjenost osnovnih zahteva za objekat, u zavisnosti od vrste i klase objekta, odnosno radova koji se izvode. Za objekte za koje su izdati lokacijski uslovi, idejnim projektom vrši se dalja razrada planirane koncepcije objekta, u skladu sa lokacijskim uslovima.

¹⁴ Postupak sticanja statusa kupca-proizvođača, Objekti koji nisu domaćinstva i stambene zajednice, <https://www.epsdistribucija.rs/index.php/postupak-prikljucenja-na-dsee/postupak-sticanja-statusa-kupca-proizvodjaca/objekti-koji-nisu-domacinstva>

Rešenje o odobrenju za priključenje

Nakon izrade tehničke dokumentacije i pribavljanja akta kojim se odobrava građenje proizvodnog objekta - „male građevinske dozvole“, krajnji kupac podnosi zahtev operatoru sistema za izdavanje **rešenja o odobrenju za priključenje proizvodnog objekta** na distributivni odnosno zatvoreni distributivni sistem, nakon kog rešenja se zaključuje Ugovor o pružanju usluge za priključenje.

Da bi se rešenje izdalo i Ugovor zaključio, ako priključak kupca nije u vlasništvu Elektrodistribucije Srbije, okončava se postupak preuzimanja priključka potpisivanjem Ugovora o preuzimanju mernih uređaja, merno razvodnih ormana, priključnih vodova, instalacija i opreme u merno razvodnom ormanu, u skladu sa Zakonom o energetici.

Izgradnja proizvodnog objekta

U cilju izgradnje proizvodnog objekta, neophodno je angažovati licencirano pravno lice. Objekat mora biti izgrađen u skladu sa odobrenjem za priključenje. Nakon izgradnje proizvodnog objekta, izvođač radova izdaje krajnjem kupcu potvrdu o ispravnosti uređaja i instalacija i usklađenosti sa propisima i standardima i sa odredbama odobrenja za priključenje, a koja sadrži izjavu odgovornog izvođača radova, ateste za ugrađenu opremu i uređaje i izveštaje o sprovedenim funkcionalnim ispitivanjima. Svu dokumentaciju izdatu od strane izvođača radova, krajnji kupac je dužan da dostavi EPS-u elektronskim putem.

Nakon što krajnji kupac izgradi proizvodni objekat i ispuni obaveze iz ugovora o pružanju usluge za priključenje, Zaključuje Ugovor o potpunom snabdevanju električnom energijom sa neto merenjem ili neto obračunom.

¹⁵ Član 15, stav 1. i 2. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade i načinu vršenja kontrole tehničke dokumentacije prema klasi i nameni objekata, "Sl. glasnik RS", br. 73/2019

Neto merenje vs neto obračun

- neto merenje je način obračuna neto električne energije, pri kome se viškom isporučene električne energije, u toku jednog meseca, umanjuje količina neto električne energije u toku narednog obračunskog perioda, u skladu sa zakonom;
- neto obračun je način obračuna neto električne energije, pri kome se vrednost viška predate električne energije, u toku jednog meseca obračunava i naplaćuje na osnovu ugovora između kupca – proizvođača i snabdevača, u skladu sa zakonom (relevantno za kupca-proizvođača koji nije domaćinstvo, odnosno stambena zajednica);

Način obračuna potraživanja i obaveza između kupca - proizvođača i snabdevača zavisi od kategorije krajnjeg kupca koji je postao kupac - proizvođač.

Ukoliko je reč o domaćinstvu ili stambenoj zajednici, snabdevač je dužan da obračuna potraživanje putem neto merenja i da obaveze sa kupcem - proizvođačem uredi putem ugovora o potpunom snabdevanju sa neto merenjem.

Ukoliko je ipak kupac-proizvođač pravno lice, snabdevač sa kupcem-proizvođačem putem neto obračuna ugovara uslove obračuna uzajamnih potraživanja i obaveza.

S tim u vezi, naredni korak je zaključenje Ugovora o snabdevanju sa neto obračunom. Nakon izgradnje proizvodnog objekta i prilagođenja mernog mesta, krajnji kupac je dužan da snabdevaču podnese zahtev za zaključivanje ugovora o potpunom snabdevanju sa neto obračunom.

Snabdevač je dužan da elektronskim putem EPS-u dostavi kopiju zaključenog ugovora o potpunom snabdevanju sa neto obračunom sa krajnjim kupcem, bez komercijalnih podataka ili potvrdu snabdevača o zaključenom ugovoru.

Po zaključenom ugovoru, podnosi se Zahtev za puštanje proizvodnog objekta u probni rad, koji prelazi u trajan rad po ispunjenju definisanih uslova. Pored toga, neophodno je napomenuti da krajnji kupac priključuje sopstveni proizvodni objekat na svoju unutrašnju instalaciju.

Po prijemu Zahteva, EPS vrši proveru da li proizvodni objekat ispunjava uslove iz odobrenja za priključenje u delu koji se može proveriti u beznaponskom stanju proizvodnog objekta. Ukoliko proizvodni objekat ispunjava sve uslove iz izdatog odobrenja, EPS izdaje odobrenje za privremeno priključenje na period od najviše šest meseci, priključuje objekat na distributivni sistem električne energije i upisuje krajnjeg kupca u Registar kupca-proizvođača. Ukoliko proizvodni objekat ne ispunjava sve uslove iz izdatog odobrenja, EPS neće priključiti proizvodni objekat i izdaje zapisnik sa primedbama koje treba da se otklone.

Ukoliko proizvodni objekat ispunjava sve uslove iz izdatog odobrenja, EPS izdaje potvrdu o trajnom priključenju proizvodnog objekta, čime kupac-proizvođač stiče status trajnog priključenja.

Rezime

- Instaliranje panela snage do 50KW ne zahteva izdavanje građevinske dozvole, već rešenja o odobrenju za izvođenje radova.
- Krajnji kupac započinje postupak podnošenjem separata za priključenje proizvodnog objekta na distributivnu mrežu.
- Nakon izrade tehničke dokumentacije i dobijanja odobrenja za izvođenje radova, kupac-proizvođač podnosi zahtev EDS-u za izdavanje rešenja o odobrenju priključenja.
- Krajnji kupac pribavlja izjave izvođača radova sa potvrdom odgovornog izvođača radova da su uređaji, instalacije i merno mesto ispravni i izvedeni u skladu sa propisima i standardima, i originale dostavlja EDS-u.
- Podnosi se zahtev za zaključenje ugovora o potpunom snabdevanju sa neto merenjem odnosno neto obračunom snabdevaču, i isti se zaključuje između
- Proizvodni objekat se pušta u probni rad, a po dobijanju odobrenja EPS i u trajni rad.
- Krajnji kupac stiče status kupca-proizvođača upisom u Registar kupaca-proizvođača

Kada je kupac-proizvođač već priključen na distributivnu mrežu, a priključuje se na prenosnu mrežu

U slučaju kada je korisnik već priključen na distributivnu mrežu, on podnosi zahtev za izradu Studije priključenja objekta na propisanom obrascu (član 14. stav 2. Uredbe o kriterijumima, uslovima i načinu obračuna potraživanja i obaveza između kupca - proizvođača i snabdevača). Nakon izrade studije priključenja, izrade tehničke dokumentacije i pribavljanja akta kojim se odobrava građenje proizvodnog objekta, krajnji kupac podnosi zahtev o izdavanju rešenja o odobrenju za priključenje.

Instalisana proizvodnja do 10,8 KW

Uredbom o kriterijumima, uslovima i načinu obračuna potraživanja i obaveza između kupca - proizvođača i snabdevača propisano je da objekti koji stiču status prozjumeru po pojednostavljenoj proceduri jesu objekti kupca koji nije domaćinstvo ili stambena zajednica instalisane proizvodne snage fotonaponskih modula do 10,8 KW.

Za ove objekte nije potrebno izdavanje građevinske dozvole, u skladu sa članom 2. Pravilnika o posebnoj vrsti objekata i posebnoj vrsti radova za koje nije potrebno pribavljati akt nadležnog organa.

Pojednostavljena procedura podrazumeva to da se za priključenje objekta ne izdaje rešenje i ne zaključuje se ugovor o pružanju usluge za priključenje, izgradnja proizvodnog modula i prilagođenje mernog mesta se vrši u skladu sa Opštim uslovima za priključenje EPS-a.

Po izgradnji proizvodnog modula i prilagođenja mernog mesta, korisnik se obraća snabdevaču tj. EDS-u za zaključivanje ugovora o potpunom snabdevanju sa neto obračunom. Nakon dobijanja obaveštenja o zaključenom ugovoru, EDS u roku od pet dana priključuje objekat kupca-proizvođača ukoliko nema primedbi na izvedene radove i dokumentaciju.

Naš zaključak je da su moduli instalisane snage do 10,8 KW pretežno namenjeni domaćinstvima, te isti ne može odgovoriti potrebama korisnika (proizvođača) veće količine energije.

Instalisana proizvodnja preko 50 KW

Shodno ranije pomenutom Pravilniku o posebnoj vrsti objekata i posebnoj vrsti radova za koje nije potrebno pribavljati akt nadležnog organa, na osnovu člana 2, tačka 37. postavljanje solarnih panela smatra se izvođenjem radova za koje organ nadležan za izdavanje građevinske dozvole izdaje rešenje o odobrenju za izvođenje radova, a prema istom stavu, tačka 34 pod izuzetak od obaveze pribavljanja građevinske dozvole spadaju i postrojenja instalisane snage preko 50 kW za proizvodnju energije iz energije sunca za potrebe krajnjeg kupca koji stiče status kupca – proizvođača.

Nakon izdavanja rešenja o odobrenju radova iz člana 145. ZPI, investitor podnosi prijavu radova kroz CIS, organu koji je izdao rešenje, pre početka izvođenja radova. Paralelno sa tim, uz prijavu radova se EDS-u kroz CEOP podnosi popunjen i potpisan tipski Ugovor o izgradnji priključka, odnosno Ugovor o pružanju usluge za priključenje na distributivni sistem električne energije.

Ostatak postupka isti je kao i postupak za izgradnju elektrane kapaciteta 10-50 MW.

Izazovi u praksi

Različito tumačenje osnovice PDV-a i akciza Ministarstva finansija i Ministarstva energetike ¹⁶

Izazov se javlja u trenutku kada kupcima-proizvođačima stižu računi za struju koji su veći od onoga što su očekivali. Tada je jasno da osnovica na osnovu koje se obračunavaju različite naknade nije jasno definisana – odnosno – dok se prema jednom shvatanju osnovicom smatra ukupna isporučena električna energija (shvatanje Ministarstva finansija), prema drugom se osnovica određuje kao razlika između električne energije koja je isporučena krajnjem kupcu i električne energije koju je on isporučio u distributivni sistem (shvatanje Ministarstva rudarstva i energetike, i kupaca-proizvođača).

Uredba o kriterijumima, uslovima i načinu obračuna potraživanja i obaveza između kupaca-proizvođača i snabdevača, polazi od stava Stav Ministarstva rudarstva i energetike, koja kaže da obračun osnovice za PDV vrši samo na razliku između isporučene i proizvedene energije. Sa druge strane, Zakonom o porezu na dodatu vrednost propisano je da će se kupcu-proizvođaču obračunati i on će platiti PDV na osnovu ukupne količine električne energije preuzete od snabdevača u datom obračunskom periodu, utvrđene po vremenima primene tarife za aktivnu energiju, što je potvrđeno i zvaničnim mišljenjem Ministarstva finansija, datog na zahtev JP EPS.

Praktična razlika je sledeća:

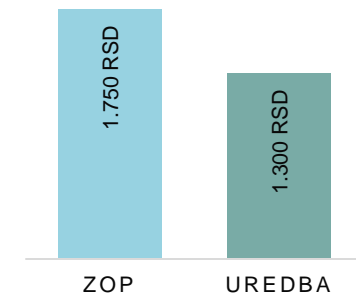
Na prosečan račun od 2.500 dinara, ukoliko se račun obračunava kako propisuje Zakon o porezu na dodatu vrednost, građanin će kad ugradi

panele plaćati 1.750 din, a ako se obračunava kako je propisano Uredbom, građanin će plaćati 1.300 din, što je ušteda 30%, odnosno oko 50%.

Nakon prijema ovog mišljenja, održano je više sastanaka predstavnika Ministarstva finansija i Ministarstva rudarstva i energetike. Na održanim sastancima, Ministarstvo finansija dalo je tumačenje, odnosno utvrdilo način primene propisa iz svoje nadležnosti, ostajući pri svom mišljenju, i usmeno ponovilo da uredba nije suprotna zakonima iz njihove nadležnosti, u skladu sa mišljenjem koje je dostavilo.

U skladu sa Zakonom o porezu na dodatu vrednost, kupcu-proizvođaču će se obračunati i on će platiti PDV na osnovu količine električne energije preuzete od snabdevača u datom obračunskom periodu, utvrđene po vremenima primene tarife za aktivnu energiju. Ne može se izvršiti kompenzacija (prebijanje) iznosa (poreske osnovice) PDV-a u vidu „netovanja“ električne energije

Umanjenje po računu (prema tumačenju ZoP : Uredba)

¹⁶ Pitanja i odgovori u vezi sa prozumerima - Blumberg , <https://www.mre.gov.rs/aktuelnosti/pitanja-i-odgovori/pitanja-i-odgovori-u-vezi-sa-prozumerima>

preuzete od snabdevača i električne energije isporučene od strane kupca-proizvođača.

Količina preuzete električne energije od snabdevača takođe čini i osnovicu za obračun akcize, naknade za podsticaj povlašćenih proizvođača električne energije i naknade za unapređenje energetske efikasnosti.

Kupac-proizvođač plaća i troškove pristupa distributivnom sistemu za ukupno preuzetu električnu energiju od snabdevača u datom obračunskom periodu. Ovi troškovi se iskazuju u dva dela i to deo kroz cenu utrošene električne energije i deo za „naknadu za obračun pristupa distributivnom sistemu za razliku ukupno preuzete i utrošene energije“, što se prikazuje kao zasebna stavka na računu.

Isporučenu električnu energiju iz solarnog postrojenja snabdevač dalje prodaje drugim krajnjim kupcima. PDV se obračunava i plaća na iznos ovako isporučene električne energije od strane drugog krajnjeg kupca, u poreskom periodu u kom je promet nastao.

Primeri dobre prakse

Činjenica da je u Srbiji za samo par meseci instalirano toliko solarnih panela, i da je interesovanje za sticanje statusa prozjumeru u porastu, na neki način je dobra praksa samo po sebi.

Izdvajamo projekte dve solarne elektrane izgrađene u Srbiji, gde se kao kupac-proizvođač javlja lice koje nije domaćinstvo ili stambena zajednica - Eko Step Pellet doo, izgrađene u Petrovcu na Mlavi, snage 999,5 KW, i projekat investitora Gruner Serbian doo Vlasotince na teritorije opštine Vlasotince, snage 500 KW. Ovi projekti velike naponske snage omogućiće investitorima veću energetska samostalnost i uštedu u proizvodnji, a uz to će se umanjiti nivo emisije gasova sa efektom staklene bašte.

U očekivanju mnogih zanimljivih i kreativnih projekata u Srbiji, navodimo i dobre primere iz prakse Evropske Unije.¹⁷

Prvi je projekat u slovenačkom selu Luče. Stanovnici ovog planinskog sela redovno su se susretali sa nestankom struje, zbog nestabilnog priključka na javnu mrežu. Uz podršku opštine, lokalni dobavljač energije, Biomasa, i jedna od najvećih slovenačkih energetskih kompanija, Petrol, pokrenuli su pilot projekat Compile. Promovisanjem inteligentnog upravljanja potražnjom i snabdevanjem električnom energijom, projekat ima za cilj da poboljša energetska sigurnost i istraži nove načine pružanja pomoćnih usluga operatoru distributivnog sistema i operatoru prenosnog sistema uz pravednu naknadu za sve uključene.

Projekat je dobio lokalnu podršku u selu jer je obećao da će biti korak ka energetska nezavisnosti i energetska bezbednosti od koristi lokalnim

poljoprivrednim preduzećima. Dve kompanije, Petrol i Biomasa, investirale su u postrojenja iz OIE, kućna i komunalna skladišta baterija i stanice za punjenje električnih vozila, u kombinaciji sa inteligentnim alatima za upravljanje energijom. Petrol deluje kao agregator i snabdevač i nudi ugovore sa šemama neto merenja za krajnje korisnike. Petrol primenjuje tehnologiju za upravljanje balansiranjem lokalne mreže unutar i između povezanih domaćinstava. Građani koji žele da učestvuju moraju da potpišu ugovor o električnoj energiji sa Petrolom i mogu da izaberu da sufinansiraju instalacije. Compile nudi mogućnost potrošačima da aktivnije učestvuju u energetska sistemu nego u tradicionalnim odnosima između dobavljača i potrošača.

Sledeći primer je Som Energia, zajednica obnovljivih izvora energije organizovana u vidu lokalnih grupe širom Španije. Ova energetska zadruga ima više od 77.000 članova koji učestvuju u energetska tranziciji. Članovi zajednice plaćaju unapred 100 evra i potpisuju ugovor koji garantuje snabdevanje 100% obnovljivim izvorima energije. Som Energia se snabdeva strujom iz sopstvenih postrojenja OIE, a višak električne energije iz Som Energia postrojenja se prodaje na tržištu.

Moguća su dalja dobrovoljna ulaganja članova, a svake godine skupština akcionara odlučuje kako se koristi dobit i koliko kamate članovi dobiju na uloženi kapital.

Ovi primeri dokazuju da je, uz podršku legislativnog okvira i dosta kreativnosti i motivisanosti zajednice, moguće napraviti ozbiljne pomake u demokratizaciji proizvodnje električne energije, smanjenju zavisnosti zajednice od fosilnih goriva, i povećanju doprinosa klimatska neutralnosti.

¹⁷ Primeri su preuzeti iz: European Environmental Agency, Energy prosumers in Europe, Citizen participation in the energy transition, <https://www.eea.europa.eu/publications/the-role-of-prosumers-of>, str. 21-26.

Zaključak

Građani Srbije su sve više izloženi zagađenju vazduha u gotovo svim većim gradovima, u najvećoj meri zbog loše i zastarele tehnologije proizvodnje električne i toplotne energije. Pored toga, klimatske promene imaju sve jasnije posledice u sadašnjosti, i konstantno podsećaju na činjenicu da su ciljevi klimatske neutralnosti prioritet, ukoliko želimo da sačuvamo uslove za život kakve poznajemo danas.

Evropska Unija se već godinama javlja kao vodeći akter u borbi protiv zagađenja životne sredine u klimatskih promena, postavljajući ambiciozne ciljeve i insistirajući na uvođenju novih, „zelenih“ tehnologija, kako bi poslovi bili profitabilni. Ciljevi klimatske neutralnosti ostaju prioritet i u kontekstu rata u Ukrajini i energetske krize, te se diverzifikacija izvora u snabdevanju energentima oslanja na brže razvijanje obnovljivih izvora energije.

U skladu sa svim zahtevima klimatske i energetske krize i naporima EU u prevazilaženju istih, a uzevši obzir da Srbija teži članstvu u Evropskoj Uniji, od izuzetnog značaja su naponi koji se ulažu u oblikovanje zakonskog okvira koji će omogućiti olakšan i profitabilni prelazak na obnovljive izvore energije.

Institut kupca-proizvođača od izuzetnog je značaja jer omogućava individualnim domaćinstvima, stambenim zajednicama i drugim proizvođačima da po relativno jednostavnoj proceduri postanu prozumeri, i na taj način smanje zavisnost od centralnog sistema distribucije, umanje svoje troškove, i najvažnije – doprinesu smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte, i klimatskoj neutralnosti u budućnosti.

Očekuje se da će sve više fizičkih i pravnih lica prepoznati mnogobrojne benefite ovakvog načina proizvodnje električne energije, a da će država nastaviti sa naporima koje ulaže u reformisanje zakonskog sistema, sa ciljem lakše energetske tranzicije i „zelenije“ budućnosti.

rcel.rs